

Свобода Євгенія Юрйвна,

професор кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Моїсєєнко Христина Сергіївна,

здобувач вищої освіти ступеня магістра навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ АВТОПІДЛОГУ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА СПОСОБІВ ВИКОНАННЯ ПІДПИСІВ З НАВМИСНОЮ ЗМІНОЮ ОЗНАК ВЛАСНОГО ПІДПИСНОГО ПОЧЕРКУ

Останнім часом у практиці проведення судово-почеркознавчих експертиз зросла кількість експертних завдань, пов'язаних з дослідження підписів, виконаних у незвичайних умовах. Серед них значне місце займають підписи, що виконуються особами від свого імені, але з навмисною зміною ознак власного підпису.

Слід зазначити, що дослідження зазначених підписів належить до числа складних об'єктів, що обумовлено такими причинами, як:

1) підпис – це об'єкт, що містить малий обсяг графічної інформації, тому дослідження ускладнюється дефіцитом корисної інформації;

2) на процес письма впливає збиваючий фактор, внаслідок чого існує менша співставленість порівняльного матеріалу з досліджуваним почерковим об'єктом;

3) цю категорію підписів дуже важко виділити від підписів, виконаних із наслідуванням підпису іншої особи «на око», тому що у цих двох групах підписів виявляються діагностичні ознаки штучного характеру.

Коротко зупинимося на понятті «автопідлог». Існує декілька визначень цього поняття. Автопідлог – це викривлене виконання власного підпису, при якому виконавець прагне змінити її в такому ступені, щоб він мав вигляд справжнього [1, с.79]. Друге визначення поняття, що під автопідлогом розуміється навмисне викривлення підпису особою, від імені якої він виконаний, з метою відмови від нього в подальшому [2]. Але, на нашу думку, найбільш охоплюючим усі поняття є таке визначення автопідлогу, що це є навмисна зміна підпису особою, від імені якої він значиться [3, с.304].

Особа прагне змінити свій підпис або почерк таким чином, щоб вони набули виду несправжніх.

Основними способами викривлення власного підпису є:

1) зміна його загальної будови: навмисне перекручування в межах скорописних форм літер; виконання рукописів з наслідуванням літерам друкарського шрифту (і спеціальними шрифтами); наслідування почерку іншої особи; виконання рукописів незвичною до письма рукою.

2) часткова його зміна при зовнішній схожості шляхом викривлення загальних та окремих ознак: напрямок згинальних рухів при виконанні основних елементів літер щодо лінії письма (нахил); виробленість почерку; загальна будова почерку (зокрема, наслідування шкільним прописам); протяжність рухів по вертикалі; протяжність рухів по горизонталі; ступінь зв'язаності рухів; окремі ознаки.

Змінам у навмисному викривленні скорописним способом піддаються загальні ознаки, що відображають ступінь і характер сформованості письмово-рухової навички, а також структуру рухів за їхньою траєкторією та окремі особисті ознаки почерку.

Спостерігається зниження ступеня виробленості почерку, почерк стає мало виробленим, як у особи, що пише погано. Це зниження викликає за собою зміну інших взаємозалежних ознак, а саме координацію рухів і темпу письма, розміру, розгону та ін..

Порушення координації рухів виявляється в невеликих відхиленнях від прийнятого напрямку в межах елементів літер, а також в неточності рухів при виконанні сполучень літер, слів, фраз протягом усього рукопису.

Темп руху також зазнає змін, він стає нерівномірним в окремих частинах рукопису. Ознаками швидкого виконання тексту є поступове стоншення або стовщення початків та закінчень елементів, спрощення будови літер та відбувається збільшення зв'язності. Ознаками повільного письма є тупі початки і закінчення елементів літер, будова літер при цьому наближена більш до шкільних прописів або виявляються ускладнені варіанти, зв'язаність знижується.

Набувають зміни й окремі ознаки почерку. Найбільш поширеним викривленням піддаються: будова літер «б», «д», «ж», «м», «х»; форма рухів при з'єднанні елементів у літерах ««ж», «л», «м», «М», «н»; форма рухів при виконанні початкових частин елементів у літерах «н», «і», «п»; форма рухів при виконанні заключних частин елементів у літерах «б», «д», «р», «ц», «щ», «я»; вид з'єднання руху при виконанні літер і їх елементів, а саме злитий вид змінюється на інтервальний.

Зміна вище зазначених окремих ознак почерку пов'язана в основному з уповільненням темпу рухів при виконанні тексту, а, отже, зі зниженням виробленості.

Якщо рукопис великий за обсягом, то в окремих його фрагментах, особливо в заключній частині, зберігаються загальні і окремі ознаки почерку, тому що особа стомлюється, зоровий контроль

над процесом письма слабшає і вона звертається до звичних, автоматизованих рухів.

Викривлення почерку шляхом зміни форми і напрямку рухів. У рукописах можна побачити одночасне сполучення двох або більш різних форм і напрямків рухів. Так, поряд із прямолінійно-дуговою, у тексті можуть зустрічатися кутасти, або округла і звивиста форми руху, а також різне сполучення лівоокружних і правоокружних рухів.

Зміна нахилу почерку також може змінюватися, зазвичай на протилежний звичному нахилу письма, спостерігається хитливий нахил елементів літер, письмових знаків і їхніх сполучень; лінія рядка східчаста.

Зміна нахилу тягне за собою зміну й інших ознак. Так, при зміні нахилу з правого на лівий зменшується протяжність рухів по вертикалі і горизонталі, зв'язаність, як правило, зменшується. Окремі ознаки звичайно зберігаються без істотних змін, крім таких, як розміщення точок початку, закінчення рухів і точок перетину рухів, форма рухів при виконанні і з'єднанні елементів літер і літер між собою, тому що ці ознаки найбільше свідомо контролюються особою, яка пише, у процесі письма, і тому частіше піддаються змінам.

Викривлення почерку шляхом зміни розміру літер може проявитися у збільшенні або зменшенні протяжності рухів по вертикалі. Поряд зі зміною висоти літер проявляється змінення такої ознаки, як розгін, а саме при збільшенні розміру почерку, розгін зменшується, а при зменшенні розміру - збільшується.

Зміна зв'язності проявляється в її зменшенні, уривчастому виконанні літер в словах.

Одним із найбільш значимих способів викривлення почерку, в якому найбільш помітні ознаки з погляду особи, яка пише, являє собою зміну окремих ознак. Цій зміні піддаються:

1. прямолінійна, дугова й овальна форми руху: у літерах «у», «р», «е», «ж», «і», «м», «л», «п», «р», «т», «у», «ф», «щ», «и» змінюються на звивисту; у літерах «т», «п», «р», що мають дугову форму рухів, з'являється подвійна вугловатість; у літерах «ж», «до», «л», «н», «р», «х» з'являються додаткові петельні рухи;

2. проста будова літер замінюється ускладненою;

3. злитий вид з'єднання рухів замінюється інтервальним;

4. протяжність рухів по вертикалі збільшується.

Особа, що пише, замінюючи різні ознаки почерку, не знає механізму їх утворення, тому зберігає комплекс ознак, властивий його звичайному письму, тому ті самі ознаки можуть зустрітися і в зміненому, і в не зміненому варіантах.

Також ступінь зміни ознак почерку залежить від обсягу рукопису. Чим коротше текст, там легше витримується зміна ознак почерку усього тексту і навпаки.

Ознаки просторової орієнтації рухів (розміщення тексту і його фрагментів у межах письма паперу, розмір і конфігурація полів і ін.) зберігають стійкість. Так як вони залишаються за межами уваги особи, яка пише.

Таким чином можна зробити висновок, що навмисне викривлення почерку супроводжується такими способами, як зміна його загальної будови та часткова зміна при зовнішній схожості шляхом викривлення загальних та окремих ознак. В разі навмисного викривлення власного підпису відбувається колізія між свідомим бажанням змінити підпис і стійкістю раніше виробленої навички в його виконанні. Така колізія призводить до порушення звичної системи рухів, до їхньої деавтоматизації.

Список використаних джерел

1. Ароцкер Л.Е., Коновалов Е.П. Признаки автоподлога подписей Криминалистика и судебная экспертиза. Киев, 1957. С. 79-86
2. Маркова Л.В. Криминалистическое исследование подписей, выполненных лицами от своего имени намеренным искажением: автореф. дис. ...канд. юрид. наук. Москва, 1992.
3. Меленевська З.С., Свобода Є. Ю., Шаботенко А.І. Судово-почеркознавча експертиза: навч.-метод. посіб. Київ.Укр. центр духовної культури, 2007. 280 с.